

Zahnízdění strakapouda velkého (*Dendrocopos major*) v hnízdní budce

Nesting of the Great spotted woodpecker (Dendrocopos major) in the nest box

Martin ZEMÁNEK

ČSOP Moravská Třebová, Komenského 59, 571 01 Moravská Třebová; e-mail: zemanek.m@post.cz

ÚVOD

Strakapoud velký (*Dendrocopos major*) v České republice osidluje všechny typy lesa, remízky a v současnosti stále více i městské parky a zahrady (CEPÁK 2008). Odhady početnosti tohoto druhu na našem území se na základě hnízdního mapování 2001–2003 pohybují od 220 000 až do 440 000 hnízdicích párů (ŠTASTNÝ *et al.* 2006). Jako typický zástupce datlovitých (Picidae) si hnízdní dutiny vytesává především svépomocí (CRAMP *et al.* 1985). Bylo pro mne tedy velkým překvapením, když jsem při kontrole obsazenosti hnízdních budek v areálu biocentra Udánky v Moravské Třebové (mapovací kvadrát 6265, koordináty 49°46' N 16°39' E, nadmořská výška 378 m n. m., rozloha cca 1,2 ha), zahrnutého do územního systému ekologické stability, objevil strakapoudí hnízdo v budce.

VLASTNÍ POZOROVÁNÍ

V únoru 2017 jsem rozvěsil 20 budek pro dutinové hnízdiče velikosti sýkory koňadry v menším smíšeném lesíku v biocentru Udánky. Lesík je tvořen zejména mladým, zhruba dvanáctiletým, smrkovým porostem (*Picea abies*) o průměrné šířce kmenů v prsní výšce 31 cm. Dále zde roste například modřín opadavý (*Larix decidua*), borovice lesní (*Pinus sylvestris*), dub letní (*Quercus robur*) a dub zimní (*Quercus petraea*). V keřovém patře převažuje bez černý (*Sambucus nigra*) a líska obecná (*Corylus avellana*).

Při kontrole obsazenosti budek dne 9. 4. 2017 jsem v jedné z nich našel hnízdo sýkory koňadry (*Parus major*) s jedním studeným vejcem. To bylo typicky překryté chomáčem chlupů, které tvořily výstelku hnízdní kotlinky, zbytek hnízda byl postaven z mechu. Budka byla vyrobena z dutého kmene se vsunutým kruhovým dnem o průměru 12,5 cm a vnitřní výšce 23 cm.

Při další kontrole dne 15. 4. jsem zaznamenal napadení budky strakapoudem velkým (*Dendrocopos major*), který zvětšil vletový otvor z původních 2,9 cm v průměru na oválný otvor 4,5 × 5,5 cm. Dále pak odstranil veškerý hnízdní materiál i s vejci.

Zahnízdění strakapouda jsem potvrdil při další kontrole dne 29. 4., kdy jsem našel typický hnízdní materiál (HUDEC & ŠTASTNÝ 2005), tedy dřevitou drť a třísky na dně budky a dále sedm studených bílých vajec (obr. 1A). Po bližším ohledání jsem odhadl, že převážná část třísek byla do budky donesena, jen malé procento na dně bylo pozůstatkem po zvětšení vletového otvoru. Při další kontrole 5. 5. jsem byl svědkem právě probíhajícího líhnutí. V budce bylo pět čerstvě vylíhých mláďat a dvě vejce. Stejný počet, tedy pět mláďat a dvě vejce, jsem zaznamenal i 7. 5. (obr. 1B). Úbytek na pouhá dvě mláďata jsem zjistil při poslední pozitivní kontrole 19. 5. (obr. 1C), při prohlídce 28. 5. jsem našel již jen prázdnou budku.

Obr. 1: Fotodokumentace průběhu hnízdění strakapouda velkého (*Dendrocopos major*) v hnízdní budce v Moravské Třebové dne 29. 4. 2017 (A), 7. 5. 2017 (B) a 19. 5. 2017 (C). Foto M. Zemánek.

Fig. 1: Photos documenting nesting cycle of the Great spotted woodpecker (*Dendrocopos major*) in nest box in the town of Moravská Třebová. (A): 29th April 2017, (B): 7th May 2017, (C): 19th May 2017. Photo by M. Zemánek.

DISKUSE

Hnízdění strakapouda v budkách jsou známa v Evropě z Německa a Švýcarska (HUDEC & ŠŤASTNÝ 2005). Z našeho území je publikováno (HUDEC & ŠŤASTNÝ 2005) pouze několik případů, kdy strakapoud velký využil dutiny po datlovi černém (*Dryocopus martius*) či strakapoudovi prostřednímu (*Dendrocopos medius*). ZVÁŘAL (2007) popisuje nocování strakapouda v hnízdní budce. To poukazuje na fakt, že strakapoud může využít umělé dutiny i mimo hnízdní období.

Nezvyklé zahníždění strakapouda velkého v hnízdní budce bylo pravděpodobně ovlivněno stářím lesa. Ten se skládá především z mladého smrkového porostu, tedy nevhodného materiálu k tvorbě hnízdních dutin. Smrčiny jsou obsazovány strakapoudy pouze řídkce, hnízdní hustota se v nich v České republice pohybuje mezi 0,1–2,5 páru na 10 ha, zatímco například v lužních lesích bylo zaznamenáno až 10,8 páru na 10 ha (ŠŤASTNÝ *et al.* 1997). Nedostatek vhodných starých stromů je také jedním z možných vysvětlení výrazného poklesu početnosti strakapouda velkého ve Skotsku a severní Anglii na konci 19. století (HOLLOWAY 1996).

Vnitřní rozměry budky odpovídaly průměrné velikosti přirozené hnízdní dutiny a také počet vajec odpovídá průměrné snůšce strakapoudů velkých na našem území (HUDEC & ŠŤASTNÝ 2005). Úhyn minimálně tři mláďat na hnízdě byl pravděpodobně ovlivněn vrtkavým dubnovým počasím. Z počátku měsíce dosahovala nejvyšší denní teplota 22 °C. Poté došlo k prudkému poklesu, kdy 7. 4. byla nejvyšší denní teplota pouhých 7 °C. Po dalším teplotním vzestupu, kdy bylo 10. 4. až 21 °C, docházelo k postupnému ochlazování. Dne 19. 4. dosahovala teplota ve stínu maximálně 3 °C a dokonce napadlo 2,5 cm sněhové pokrývky. Později došlo k mírnému oteplení, kdy se průměrná maximální teplota pohybovala okolo 12 °C, avšak dne 28. 4. opět napadlo 2,5 cm sněhu a následně došlo k ochlazení na 5 °C (ACCUWEATHER 2017). S těmito výkyvy souvisí nedostatek vhodné potravy, kterou v jarních měsících tvoří převážně hmyz a další členovci (HUDEC & ŠŤASTNÝ 2005, M. Pačlík *in litt.*).

Vzhledem k vysoké věrnosti dospělců k hnízdišti (CEPÁK 2008) je možné, že si tento strakapoudí pár vybere k zahníždění v následující sezóně opět areál biocentra Udánky. Bude zajímavé sledovat, zdali zahnízdí opět v umělé hnízdní dutině.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Martinu Paclíkovi za rady při zpracování tohoto rukopisu a dále pak Tomáši Grimovi za cenné připomínky k finální verzi této práce.

SOUHRN

Příspěvek popisuje neobvyklé úspěšné hnízdění strakapouda velkého (*Dendrocopos major*) v ptačí budce typu sýkorník. Obsazená budka strakapoudy se nacházela v menším lesíku v biocentru Udánky v Moravské Třebové (koordináty 49°46' N 16°39' E). Původně do budky začala snášet vejce sýkora koňadra (*Parus major*), ale ta byla vyhnána párem strakapoudů velkých. Strakapoudi rozšířili vletový otvor a odstranili sýkoří vejce včetně kompletní výstelky hnízda. Samice strakapouda snesla sedm vajec, vylíhlo se pět mláďat a budku úspěšně opustila pravděpodobně dvě mláďata.

SUMMARY

In the year 2017 I documented breeding of the Great spotted Woodpecker (Dendrocopos major) in the nest box in “biocentrum Udánky” in the town of Moravská Třebová (49°46' N 16°39' E). In the first case the nest box was occupied by the Great Tit (Parus major), but it was attacked by woodpecker and tit's nest was destroyed. Then, in the same nest box, the woodpecker nested. Parents reared successfully two chicks. The nesting of the Great spotted woodpecker in the nest box is only seldom reported and this paper gives more insight into the life of this species.

LITERATURA

- ACCUWEATHER 2017: *Local Weather*. Dostupné on-line na <https://www.accuweather.com/cs/cz/moravska-tebova/125043/month/125043?monyr=4/01/2017>. Naposledy navštíveno 18. 8. 2017.
- CEPÁK J., KLVÁŇA P., ŠKOPEK J., SCHRÖPFER L., JELÍNEK M., HOŘÁK D., FORMÁNEK J. & ZÁRYBNICKÝ J. (eds) 2008: *Atlas migrace ptáků České republiky a Slovenska*. Aventinum, Praha.
- CRAMP S. & SIMMONS K. E. L. (eds) 1985: *Handbook of the Birds of Europe, the Middle East and North Africa: Terns to Woodpeckers*. Oxford University Press, London.
- HOLLOWAY S. 1996: *The Historical Atlas of Breeding Birds in Britain and Ireland: 1875–1900*. Academic press, San Diego.
- HUDEC K. & ŠŤASTNÝ K. (eds) 2005: *Fauna ČR, Ptáci 2/II*. Academia, Praha.
- ŠŤASTNÝ K., BEJČEK K. & HUDEC K. (eds) 1997: *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 1985–1989*. Nakladatelství a vydavatelství H & H, Jinočany.
- ŠŤASTNÝ K., BEJČEK K. & HUDEC K. (eds) 2006: *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2001–2003*. Aventinum, Praha.
- ZVÁŘAL K. 2007: Obsazenost ptačích budek v zimním a jarním období. *Tichodroma* 19: 31–39.

